

Dejavniki, ki vplivajo na stopnjo korupcije

Štefan Šumah,¹ Edita Mahič²

Korupcija je pojav, s katerim se v današnjem času dnevno srečujemo. Njeni negativni vplivi na gospodarstvo in širše (politika, sodstvo, zdravstvo ipd.) so predmet številnih raziskav in so precej znani ter dobro raziskani. V prispevku se osredotočamo na dejavnike, ki povzročajo korupcijo ali nanjo delujejo zaviralno. Z analizo držav, upoštevajoč njihovo uvrstitev na lestvici Indeks zaznave korupcije (angl. Corruption Perception Index), ki jo vsako leto objavi organizacija Transparency International, smo identificirali glavne dejavnike, ki vplivajo na stopnjo korupcije v posamezni skupini držav, oziroma poskušali najti podobnosti in razlike med posameznimi skupinami držav glede na to, kaj vpliva na stopnjo korupcije v teh skupinah. Vzpostavili smo osnovni model treh dejavnikov (tveganje, korist in zavest), ki je nastal na podlagi združitve več znanih, znanstveno že potrjenih dejavnikov, ki povzročajo ali zmanjšujejo korupcijo oziroma vplivajo na njeno stopnjo v posamezni državi. Glede na to stopnjo korupcije smo določili pet skupin, v katere smo razvrstili posamezne države in analizirali njihove skupne značilnosti. V razpravi smo rezultate študije primerjali z rezultati že znanih raziskav, pri čemer smo ugotavljali ujemanja in razhajanja med njimi.

Ključne besede: korupcija, dejavniki, tveganje, korist, zavest

UDK: 343.352

1 Uvod

Korupcija se v družbi pojavlja že od nekdaj, toda v zadnjem obdobju se ji namenja več pozornosti – raziskave pojava in njegovih negativnih vplivov so postale pogostejše šele po letu 1995, ko so se države in mednarodne institucije začele bolj zavedati te težave. Pred tem je imela javnost do korupcije nevtralen odnos. Leta 1998 sta raziskovalca Kaufmann in Gray (1998: 8) ugotovila:

– Podkupovanje je zelo razširjeno, sploh v državah v razvoju in tranzicijskih državah, vendar pa obstajajo pomembne razlike med regijami in tudi znotraj njih. Na primer, izsledki raziskav kažejo, da je v Bocvani in Čilu manj podkupovanja (pa tudi drugih oblik korupcije) kot v številnih – v celoti industrializiranih državah.

– Podkupovanje povečuje transakcijske stroške in povzroča negotovost v gospodarstvu.

– Podkupovanje običajno vodi do neučinkovitih gospodarskih rezultatov, dolgoročno ovira tuje in domače naložbe, zaradi rent pa prerazporeja talente ter izkrivlja sektorske prednostne naloge in izbiro tehnologije (primer: ustvarja spodbude za sklepanje pogodb za velike obrambne projekte

ali nepotrebne infrastrukturne projekte, ne spodbuja pa investicij v podeželske specialistične zdravstvene klinike ali v preventivno zdravstveno varstvo). To potiska podjetja v »podzemlje« (zunaj formalnega sektorja), slabi sposobnost države za povečanje prihodkov in vodi v vedno višje davčne stopnje (ker se vzame premalo davka), ki se obračunava vedno manj davkoplačevalcem, to pa zmanjšuje sposobnost države, da zagotovi dovolj javnih dobrin, vključno z vladavino prava.

– Podkupovanje je nepošteno. Nalaga namreč regresivni davek, ki močno bremeni zlasti trgovske in storitvene dejavnosti, ki jih opravljajo mala podjetja.

– Korupcija uničuje legitimnost države.

Buehn in Schneider (2012) sta v študiji *Korupcija in siva ekonomija* raziskovala povezavo med stopnjo korupcije in pojavom sive ekonomije. Ugotovila sta, da sta visoka stopnja sive ekonomije in visoka stopnja korupcije močno povezani med seboj. Ena izmed potrjenih hipotez v njuni raziskavi je bila: višja, kot je stopnja korupcije, slabši je ekonomski razvoj, merjen z BDP per capita. Pri tem sta zaznala pozitivno korelacijo – korupcija torej vpliva na ekonomski razvoj.

Tudi mnogo drugih raziskovalcev in institucij (Inštitut Svetovne banke – WBI, Evropska komisija, Združeni narodi, EBRD) je raziskovalo korupcijo in njen vpliv na makroekonomske ter mikroekonomske kazalce, preko različnih oblik korupcije pa tudi njeno povezanost z lokalnimi običaji ter navadami, vse do njenega vpliva na vsakdanje življenje ljudi. Pri večini raziskav in študij gre torej predvsem za analize vplivov korupcije na različne gospodarske kazalnike, denimo: rast

¹ Štefan Šumah je magister poslovnih ved in doktorski študent na Fakulteti za poslovne in komercialne vede v Celju, Slovenija. E-pošta: stefan.sumah@gmail.com.

² Edita Mahič je magistrica poslovnih ved in doktorska študentka na Fakulteti za poslovne in komercialne vede v Celju, Slovenija. E-pošta: edita.mahic@gmail.com.

BDP, investicije, zaposlenost, davčne prihodke in tuje investicije (Blažek, 2011; Smarzynska in Wei, 2000; Tanzi in Davodi, 1998, 2000), ali pa za preučevanje različnih oblik korupcije v povezavi s politiko in gospodarskim okoljem (Johnston, 2005) oziroma raziskovanje njene družbene pogojenosti in različnih pojavnih oblik (Karklins, 2002; Kasdin, Seidl in Nichols, 2004). Zaradi dokazano negativnih učinkov (tudi z navedenimi raziskavami), ki jih prinaša korupcija, si države prizadevajo, da bi njeno širjenje preprečile ali vsaj omejile. S temi negativnimi učinki, torej visokimi ekonomskimi, političnimi in socialnimi stroški, se strinja tudi Kregar (Kregar, v Dobovšek in Škrbec, 2012), ki dodaja, da korupcija ni šibkosti ljudi, ampak institucij (nadzornih in preostalih), saj bi morale ovirati pohlep in skušnjavo posameznikov znotraj njih.

Pojavljajo se tudi teorije, ki korupcijo obravnavajo kot pozitivno in dokazujejo, da lahko deluje kot t. i. mazivo gospodarskega kolesja (Dreher in Gassebner, 2013) in vsaj v nekaterih primerih pozitivno vpliva na gospodarsko rast. Empirična analiza Dreherja in Gassebnerja (2013), ki temelji na vzorcu 43 držav in je nastala v obdobju med letoma 2003 in 2005 razkriva, da je korupcija celo koristna – z nekaterimi zadržki. Avtorja sta raziskovala predvsem njene kratkoročne učinke in ugotovila, da v državah, v katerih je razširjena, več novih podjetnikov vstopa na trg (korupcija v javnem sektorju naj bi pospeševala zasebno podjetniško dejavnost), vendar ni nujno, da bodo tudi uspešni, saj je zelo verjetno, da bodo propadli zaradi togih predpisov, ki blokirajo dejavnost in morajo zaradi tega podkupovati. Strokovnjaka obenem priznavata, da večina avtorjev, ki so delali raziskave v daljšem obdobju, ugotavlja škodljivost korupcije za družbo in tudi za gospodarstvo. Podobno kažejo tudi podatki za nekatere azijske države, kjer pa, v nasprotju z njunima ugotovitvama (kratkoročna korist), visoka stopnja korupcije sobiva z dolgotrajno gospodarsko rastjo.

Korupcija je v skoraj vseh delih družbenega in političnega življenja. Pojavlja se kot podkupovanje, poznanstva, zveze, nepotizem ter privilegij in je ni lahko odkriti. Za ta pojav velja, da zmanjšuje gospodarsko rast, povečuje revščino, znižuje kakovost storitev, izčrpava javne vire in posledično uničuje verodostojnost politike, vpliva na procese odločanja ter destabilizira demokratične sisteme (Dobovšek, 2005: 24).

Podobno ugotavljajo tudi Združeni narodi (UN Office on Drugs and Crime, 2014). Zanje je korupcija hudo kaznivo dejanje, ki ogroža družbeni in gospodarski razvoj ter slabi strukturo sodobne družbe, in sicer: (1) ovira družbeni in gospodarski razvoj ter povečuje revščino s preusmeritvijo domačih in tujih naložb zunaj sektorjev, kjer so najpotrebnejše; (2) slabi izobraževalne in zdravstvene sisteme, odvzema osnovne temelje za dostojno življenje; (3) z izkrivljanjem volilnih postopkov ogroža demokracijo in pomen državnih ustanov, kar

lahko vodi v politično nestabilnost; (4) s perverzno vladavino prava zaostruje neenakost in nepravilnost ter s skorumpiranimi odločbami kaznuje oziroma oškoduje žrtve kaznivih dejanj. Velika prisotnost korupcije v državi je pravzaprav znak popolnega zloma in nemoči pravne države. Tako je mogoče v tuji literaturi najti kar nekaj medsebojnih vplivov ter povezav med korupcijo in pravno državo (Chowdhury, 2008; Uslander, 2008; Triesman, 2002).

Zanimiva je tudi medsebojna povezava med korupcijo in kriminalom. Azfar (2005) je raziskoval povezavo med stopnjo kriminala in korupcije ter ugotovil, da je stopnja korupcije močno povezana s številom kraj in umorov, Uslander (2005) pa je dokazal močno povezanost stopnje korupcije s številom goljufij, kraj avtomobilov, obsegom škode na avtomobilih in daljšimi kaznimi za obsojene.

Korupcije se ne da ocenjevati enoznačno, saj na njen pojav in razvoj ne vpliva en sam dejavnik, ampak jo vedno povzroča skupek več medsebojno povezanih dejavnikov, ki so lahko zelo različni. Za razumevanje korupcije je treba poznati vzroke, zaradi katerih prihaja do nje. Vzrokov je vedno več in delujejo v kombinacijah, ki korupcijo sploh omogočajo, izhajajo pa iz političnih, socialnih, ekonomskih in družbenih razmer posamezne države ter tudi iz zgodovinskega razvoja, običajev in kulture.

V literaturi so med najpogostejše omenjenimi dejavniki, ki vplivajo na razvoj korupcije, politično in gospodarsko okolje, poklicna etika in zakonodaja, pa tudi čisti etnološki dejavniki, kot so običaji, navade in tradicija.

2 Opredelitev vzrokov za pojav korupcije

Za lažjo opredelitev, kaj najbolj vpliva na pojav korupcije, je potrebna poenostavitev problematike in združitve več vplivnih dejavnikov. Tako se v tem članku korupcija obravnava kot nezakonito oziroma kaznivo dejanje (zakonodaja ter politično in gospodarsko okolje) skupaj s pogoji za nastanek v prvem in kot skupek etike, morale, veroizpovedi, navad in tradicij v drugem delu.

Nobelovec Becker (1968) je v svoji raziskavi z ekonomsko analizo, kaj vpliva na nezakonito oziroma kaznivo vedenje, predstavil zanimivo stališče. Po njegovem človek prepričanju je človek racionalno razmišljajoče bitje in na odločitve, ali bo storil nezakonito dejanje, vplivajo trije dejavniki:

1. korist, ki si jo pridobi z nezakonitim dejanjem,
2. verjetnost, da ga pri tem ujamejo,
3. pričakovana kazen, če ga ujamejo.

S primerjavo prvega in drugih dveh dejavnikov se človek odloči, ali se mu kaznivo dejanje izplača ali ne, kar avtor pojasnjuje z naslednjim modelom izbire: v katerih primerih (potencialni) storilec sprejme tveganje in v katerih pretehta, ali je korist od kaznivega dejanja večja ali manjša od tistega, kar bi prejel pri pravno manj tveganih dejavnostih. Po premisleku se nato racionalno odloči. Ravno pogoj »optimalnosti« je po Beckerjevem (1968) mnenju glavno vodilo pri odločanju, in ne denimo učinkovitost policije ali sodišča. Če povzamemo: gre za tehtanje mogočih pozitivnih in negativnih učinkov (stroškov in koristi), in ne za razmišljanje, kaj je prav in kaj ne. To je sicer res preprost model, vendar se zlahka implicira na posamezno nezakonito (pa tudi nemoralno) dejanje torej tudi na korupcijo.

Za podobno primerjavo pričakovanih rezultatov (korist/tveganje, kazen) gre tudi pri teoriji o zastraševanju, ki temelji na razumskem izboru oziroma odločanju za ravnanje, na podlagi katerega se sprejemajo individualne odločitve za neka ravnanja. Ravnanje je razumljeno kot produkt bolj ali manj racionalnih razmišljanj o stroških in koristih, v katerih se različna možna ravnanja ocenijo glede na prednosti (koristi) in slabosti (izgube). Na podlagi te presoje se subjektivno izbere najboljša možnost. Po tej teoriji se domnevajo: svobodno odločanje oziroma sposobnosti ravnanja posameznika, da izbira med različnimi možnostmi ravnanja, poznavanje različnih dejavnikov za odločanje izgub in koristi ter sprejemanje odločitev, ki temeljijo na razumu (Meško, Hirtenlehner in Bertok, 2015).

Če povzamemo Beckerjev preprostejši model izbire, je tudi korupcija (poenostavljeno) odvisna od tega, kakšno je razmerje med koristjo, ki jo oseba, ki stori korupcijsko dejanje, pričakuje, višino kazni in možnostjo, da jo ujamejo. Torej: stopnja korupcije je višja, čim večja je korist in manjša možnost, da storilca ujamejo, če pa ga že ujamejo, sledi blaga kazen in obratno, če je korist majhna, možnost, da storilca ujamejo velika in kazen visoka, to ljudi odvrača od korupcije (človek racionalno presodi, ali se mu splača tvegati).

Torej je stopnja korupcije:

$$SK = f(KO, VK, MU) \quad (1)$$

SK – stopnja korupcije

KO – korist

VK – višina kazni³

³ Višina kazni in možnost, da storilca ujamejo sta elementa zastraševanja. Kakšna je sploh pravična kazen oziroma višina? Že Cesare Beccaria (2002), eden od začetnikov modernega kazenskega prava, je dejal, da bo kazen, če bo hitra in bo čim prej sledila storjenemu prekršku, tudi pravičnejša in koristnejša, saj je cilj državne represije prestopniku preprečiti povzročitev nove škode sodržavljanom in drugim preprečiti podobna dejanja. Preveč krute kazni so nesmi-

MU – možnost, da storilca ujamejo

Višina kazni in možnost, da storilca ujamejo, se lahko imenuje tudi riziko oziroma tveganje:

$$RI = f(VK, MU) \quad (2)$$

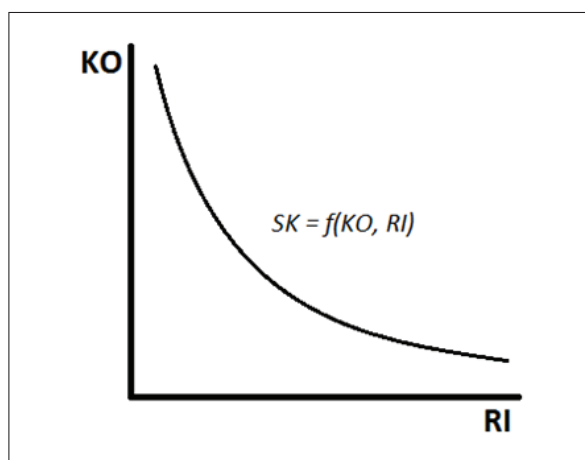
RI – riziko oziroma tveganje, ki je odvisno od možnosti, da storilca ujamejo, in višine kazni, če ga ujamejo

Pri tem velja:

$$RI = 0, \text{ če je } VK = 0 \text{ in } R = 0, \text{ če je } MU = 0$$

Tako je stopnja korupcije (SK), poenostavljeno izražena:

$$SK = f(KO, RI) \quad (3)$$

Slika 1: S povečevanjem tveganja in zmanjševanjem koristi se zmanjšuje stopnja korupcije v družbi in obratno (vir: lasten)

selne, ker povzročijo, da ljudje postanejo neobčutljivi, in imajo zato prav nasproten učinek od zelenega. Kazni morajo biti sorazmerne socialni škodi, povzročeni z deliktom, in prilagojene temu, da dosežejo svoj realni namen. Kazniva dejanja in kazni zanje se lahko določajo le z zakonom. Zakoni morajo biti jasni in razumljivi, sodišča pa jih ne smejo razlagati po svoje. Kazenski postopek mora biti javen in obtožencu je treba zagotoviti obrambo, pri čemer mora biti mučenje opuščen. Smrtna kazen, razen v izjemnih razmerah, ni potrebna. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je Tom R. Tyler (Meško, Flander in Eman, 2016: 13) objavil delo z naslovom *Why people obey the law?* (Zakaj ljudje spoštujejo zakone?). Njegova študija je pokazala, da ljudje bolj spoštujejo zakone, če verjamejo v legitimnost oblasti in izvajalcev zakonov, ne pa v zastraševalno vlogo kazenskih sankcij. Njegovo delo je spodbudilo številne empirične teste legitimnosti nosilcev oblasti, predvsem policije in kazenskega pravosodja. In prav to, da ljudje bolj spoštujejo zakone, če verjamejo v legitimnost oblasti in v izvajalce zakonov je ključno v boju proti korupciji.

Gibanje stopnje korupcije v odvisnosti od koristi in tveganja je grafično prikazano na sliki 1, s katere je razvidno tudi, kako se s povečevanjem tveganja in zmanjševanjem koristi zmanjšuje stopnja korupcije v družbi in obratno, torej da se z zmanjševanjem tveganja in povečevanjem pričakovane koristi povečuje tudi stopnja korupcije v družbi.

Podobno na stopnjo korupcije vpliva tudi stopnja zavesti v družbi o tem, kaj je prav in kaj narobe (etika, morala in veroizpoved, tudi navade in običaji) – v različnih državah imajo namreč različni odnos do korupcije. Že samo v Evropi lahko zasledimo dve skrajnosti, in sicer od do korupcije popolnoma netolerantnega severa do toplega juga, kjer je to skoraj normalen, družbeno sprejemljiv pojav. Kaže se tudi razlika med državami z demokratično preteklostjo, ki že tradicionalno preganjajo korupcijo, in nekdanjimi socialističnimi državami, kjer je bila korupcija v državnem aparatu del tradicije, zato so zlasti države, ki so nastale ob razpadu Sovjetske zveze (pa tudi preostale tranzicijske države), pravzaprav »laboratorij« za raziskovalce korupcije (Ewoh, Matei in Matei. 2013; Karklins, 2002; Kasdin, 2004).

Večina raziskovalcev je preučevala pojave in vplive korupcije na makroravni, malokateri med njimi pa se je ukvarjal s korupcijo na mikroravni. Vpliv kulturnih vrednot in negativnih vplivov učinkov korupcije na mikroravni sta podala Lee in Guven (2013):

- Indici zaznavanja korupcije so povezani z dejanskimi izkušnjami s podkupovanjem.
- Za posameznike, ki radi tvegajo, je verjetneje, da ponudijo oziroma zahtevajo podkupnino.
- Kultura, v kateri prevladujejo moški (patriarhat), in sprejemljivost podkupovanja sta pozitivno povezana.
- Na osebno stališče do podkupovanja vplivajo pretekle izkušnje.
- Za osebe, ki so zahtevale podkupnine, je verjetneje, da jih tudi same ponudijo.

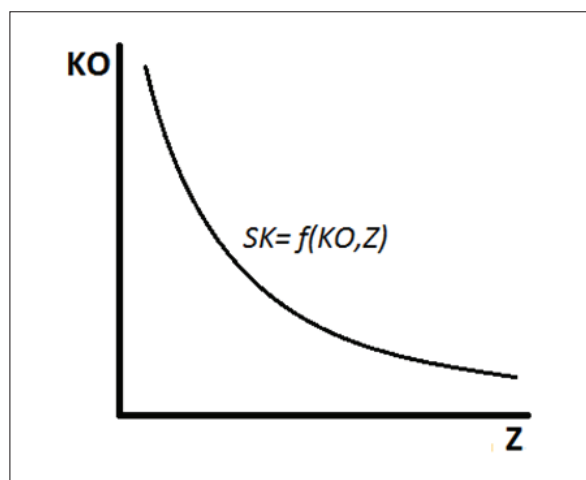
Pomemben je tudi vpliv prevladujoče vere v državi. Splošno znano je, da je najmanj korupcije v državah, ki so pretežno protestantske. Vpliv večinskega protestantizma je bil testiran večkrat in se je izkazal kot pomemben dejavnik pri nizki stopnji korupcije v državi, vendar pa je razmerje med protestantizmom in dobrim upravljanjem najbrž bolj zakoreninjeno v zgodovini kot v današnji praksi. Danes je veliko nominalno protestantskih držav, ki so de facto posvetne, medtem ko se tudi številne neprotestantske države zelo učinkovito borijo proti korupciji. Tako se zdi, da vpliv protestantizma izvira iz njegovega egalitarnega etosa, ki bi lahko posredno pomagal pri podpori splošne usmeritve proti etičnemu univerzalizmu, pismenosti in spodbujanju individualizma. Njegova vloga je

torej pomembna v nekaterih obdobjih razvoja, saj pojasnjuje, zakaj so bile prve države, ki so bile dobro upravljane, pretežno protestantske. To ne pomeni, da so druge verske tradicije nezdržljive z dobrim upravljanjem, ampak le, da jim v pravem zgodovinskem trenutku ni uspelo sestaviti tega posebnega kompleksa dejavnikov (Mungiu-Pippidi, 2013).

Bolj kot se družba kot celota zaveda korupcije in bolj ko se toleranca do pojava zmanjšuje proti ničelni stopnji, manj je korupcije. To bi lahko opredelili tudi kot prevladujoči etiko in moralo⁴ oziroma s tem, kako sta ti prisotni v družbi⁵. Zaradi tega se lahko potegne vzporednica med stopnjo korupcije, koristjo in tveganjem ter med stopnjo korupcije, koristjo in zavestjo.

$$SK = f(KO, Z) \quad (4)$$

KO = korist
Z = zavest (stopnja etike, morale)

Slika 2: Manjša ko je korist od korupcije in večje ko je zavedanje o njeni škodljivosti, nižja je stopnja korupcije oziroma obratno (vir: lasten)

⁴ Pri tem je treba razumeti etiko in moralo z vidika naše, tj. zahodne, civilizacije in naše doživetje teh dveh pojmov, kar je namreč pri nas nesporeljivo, je morda na drugem koncu sveta vrednota. Na primer: islam ne prepoveduje daril, pri čemer ni pomembno, zakaj se dajejo, po drugi strani pa je v Svetem pismu korupcija omenjena kot greh: »Ne jemlji podkupnine, ki zasleplja modre in sprevrča besede pravičnika«.

⁵ Mogoče bi bilo bolje kot izraz družba uporabiti izraz kultura, kot ga uporablja Huntington (1993) v svoji knjigi *Spopad civilizacij*.

3 Analiza in opredelitev dejavnikov, ki vplivajo na stopnjo korupcije

Za potrebe študije, torej za lažjo in natančnejšo analizo dejavnikov, ki vplivajo na stopnjo korupcije, sva avtorja prispevka združila vse obravnavane dejavnike (torej medsebojna odvisnost med koristjo in zavestjo ter odvisnost med koristjo in rizikom oziroma tveganjem)⁶.

Če se združi vse dejavnike, velja:

$$SK = f(KO, Z, RI) \quad (5)$$

Pri tem velja:

$$\max SK = (KO = \max, Z = 0, RI = 0)$$

$$\min SK = (KO = 0, Z = \max, RI = \max)$$

Za jasnejše razumevanje in lažjo analizo sva pripravila graf, v katerem sva posamezne države glede na njihovo uvrstitev na lestvici Indeksa zaznavanja korupcije⁷ za leto 2016 (Transparency International⁸, 2017) razvrstila v pet skupin. V

prve štiri skupine se je uvrstilo po 25 držav, v peto pa preostale države (države uvrščene od 100 do 176 mesta). Analizirati sva jih poskušala glede na to, kaj v njih prevladuje – (ne) toleranca do korupcije (etika in morala oziroma je to zajeto v pojmu zavest) ali učinek tveganja.

V prvi skupini sva, glede na vrsto raziskave, oblikovala dve izraziti podskupini držav, in sicer države, ki imajo dolgo demokratično tradicijo ter visoko etiko⁹ in moralo v odnosu do korupcije (denimo skandinavske države, Nemčija, Velika Britanija, ZDA in Kanada), ter države, ki so začele (zelo uspešno) preganjati korupcijo šele v zadnjih 20 letih, in to predvsem z ostro protikorupcijsko zakonodajo ter z uspešnimi reklamnimi in izobraževalnimi kampanjami za boj proti njej (najizrazitejši primer je Singapur, kjer se je s sprejetjem protikorupcijske zakona in ostrega pristopa v trenutku obračunalo s korupcijo¹⁰, sem pa spadajo še Združeni arabski emirati, Katar, Čile, Hongkong in Estonija). Nekje vmes so države, kjer ni ostre ločnice (Francija, Japonska). V prvo skupino tako spadajo države, ki so glede na BDP na prebivalca najvišje (seveda so tudi izjeme), korupcija pa je v njih predvsem sredstvo za pridobitev vpliva. V veliki večini teh držav velja tudi vladavina prava in velika enakost med spoloma (vedno so seveda tudi izjeme).

Še bolj raznolika je druga skupina (države, ki so na lestvici uvrščene od 26. do 50. mesta). Sem spadajo države v tranziciji (na primer Slovenija, Češka, Litva in Slovaška), države z že precej razvito demokracijo (na primer Španija in Malta), mlade demokracije (na primer Ruanda in Namibija) ter države, kjer še vedno vlada monarhija, demokracije pa je malo (denimo Savdska Arabija, Butan in Bahrajn). Tem državam je skupno, da korupcija ni sredstvo za preživetje, ampak le zgolj sredstvo za zvišanje življenjskega standarda (boljši avtomobil, počitnice, boljše stanovanje ipd.), na grafu pa so v sredini in rahlo desno (glej sliko 3). Če tranzicijske države spadajo v sredino (delno že razvita zavest o škodljivosti korupcije in srednje veliko tveganje), so na drugi strani, skrajno desno, neevropske države, kjer je tveganje veliko (torej visoke kazni, če storilca ujamejo, in relativno visoka možnost, da se to zgodi) (denimo Katar, Izrael, Tajvan in Bahrajn¹¹). V teh državah se

⁶ Podobno je ugotovil že Rus (2005). Po njegovem mnenju je stopnja korupcije odvisna predvsem od naslednjih dejavnikov: (1) od osebne in kolektivne integritete (poštenosti) udeležencev, (2) od možnosti razkritja koruptivnih dogovorov, (3) od ostrine sankcij in (4) od velikosti morebitnih koristi, ki jih imajo udeleženci. Opozoriti moramo, da se je za potrebe študije, in sicer zaradi lažje in preglednejše analize, točki (2) in (3) združilo pod skupni imenovalec riziko oziroma tveganje.

⁷ Indeks zaznave korupcije (angl. Corruption Perception Index oziroma CPI) je podvržen tudi kritičnim pogledom, ki dvomijo o njegovi verodostojnosti. Tako Hough (2017) navaja najpogostejše kritike: 1) zelo težko je tako zapleten pojav, kot je korupcija, poenostaviti z eno številko, 2) indeks je osredotočen samo na korupcijo v javnem sektorju (pogosto imajo pri korupciji pomembno vlogo tudi akterji iz zasebnega sektorja), 3) indeks meri zaznavanje korupcije, ne pa stopnje korupcije nasploh. Zato kot primer navaja, da bi bilo smiselno preiti iz merjenja zaznavanja korupcije na merjenje izkušenj s korupcijo (kar se v nekaterih raziskavah že uporablja, znan je indeks BEEPS, pri katerem potekajo raziskave glede izkušenj s korupcijo pri več kot 15.000 menedžerjih v 30 državah.

⁸ Indeks zaznave korupcije, ki se, kot referenca pri različnih raziskavah korupcije najpogosteje uporablja in je tudi najbolj znan in citiran ter se meri redno vsako leto, meri korupcijo v javnem sektorju med uradniki, uslužbenci in politiki, torej administrativno in politično korupcijo. Temelji na anketah in raziskavah, ki jih izvajajo neodvisne institucije med tako imenovanimi izkušenimi strokovnjaki, torej med poslovneži, analitiki in lokalnimi strokovnjaki in ne na empiričnih podatkih. Ocenjujejo se zloraba oblasti, podkupovanje državne administracije, izigravanje postopkov javne nabave, poneverba javnih sredstev in uspešnost protikorupcijskih ukrepov v javnem sektorju. Višji kot je indeks, manj koruptivna je država, torej velja: indeks = 10 – popolna odsotnost korupcije, indeks = 0 – popolnoma koruptivna država. Tu gre za

posredno merjenje korupcije in ta indeks meri samo zaznavanje korupcije v javnem sektorju, kar je lahko njegova pomanjkljivost.

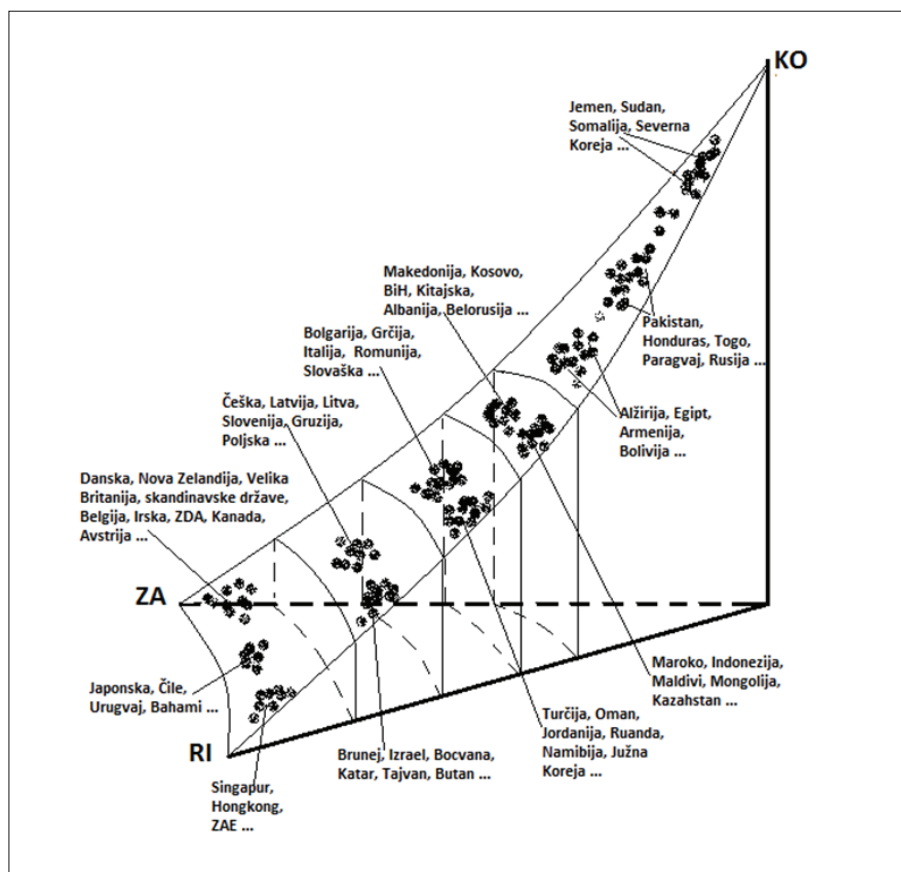
⁹ Skupna jim je protestantska etika.

¹⁰ Mnogo visokih državnih uradnikov so z njihovih delovnih mest odpeljali naravnost v zapor že v prvem tednu po sprejetju protikorupcijskega zakona.

¹¹ Odlični primer je Gruzija, kjer so se v kratkem času s korupcijo zelo uspešno spopadli. Engval (2012) v svoji obširni študiji boja proti korupciji v Gruziji ugotavlja, da je predpogoj za uspešen boj odločno politično vodstvo in seveda politična volja. Tako imenovana revolucija vrtnic je povzročila odhod Ševardnadzeja, katere-

pojavlja sistemska korupcija, ki se nato razširi v naslednjih skupinah. Med te države spada tudi Slovenija, Komisija za preprečevanje korupcije (2010: 8–9) pa je ugotovila, da se pri nas zaznava 12 od 13 kazalnikov, ki jih teorija našteva kot znake prisotnosti sistemske korupcije.

precej povezanih s procesom tranzicije, izrazito šibkimi nadzornimi institucijami ter (zadnja leta) nizko stopnjo zaupanja v institucije pravne države, največja težava sistemska korupcija, za katero so močni kazalniki. Prav tako so si države med sabo zelo različne glede prevladujoče veroizpovedi, odnosov

Slika 3: Razvrstitev držav glede na stopnjo korupcije in glede na to, kaj bolj vpliva nanjo (zavest ali tveganje) (vir: lasten)

V nasprotju z državami z enako nizko ali nižjo stopnjo administrativne korupcije je v Sloveniji zaradi več razlogov,

in enakopravnosti med spoloma, skupno pa jim je, da v njih prevladuje vladavina prava¹².

ga koristolovska družba je skoraj popolnoma sprivatizirala državo in ustoličila novo vodstvo, ki je na oblast prišlo tudi z obljubami boja proti korupciji. Slednja je bila v Gruziji razširjena v vseh segmentih družbe, zato je novo vodstvo imelo tudi široko podporo državljanov za obsežne in temeljite reforme ter hitre in radikalne spremembe. Glede na podobne primere držav, ki jim je uspelo zaustaviti korupcijo, Engval (2012) poudarja, da je za uspešen boj proti temu treba »zrušiti« stari sistem in ga nadomestiti z novimi normami ter pravili vedenja, s temeljito reformo državnega aparata ter reformo političnih, gospodarskih in družbenih institucij.

¹² Pri tem moramo ločiti pravo, kot ga pojmuje zahodna civilizacija, in pravo, ki ga narekujejo verske knjige, kot je Koran. V obeh primerih gre za pravo, ki se ga na določenem ozemlju spoštuje, vendar pa teh dveh oblik ne moremo enačiti. Primer je Savdska Arabija, kjer se za zahodne standarde izvajajo barbarske kazni, kot so obglavljenje, sekanje rok ali kamenjanje, pa vendar se te izvajajo po zakonih, ki tam veljajo, in tako oblast (z za nas nečloveškimi kaznimi) vzdržuje oziroma ohranja svoj način »vladavine« prava.

Sledi tretja skupina držav, v kateri Evropo poleg Italije (kjer je korupcija povsem uveljavljena in del družbe) zastopajo tranzicijske države (kot so Bolgarija, Romunija in Slovaška), preostale države pa so večinoma države z relativno nizko stopnjo demokracije, v katerih je korupcija sredstvo za izboljšanje standarda in ne sredstvo za preživetje. V tretji skupini je države že težko opredeliti, saj je meja med zavestjo in tveganjem že zelo tanka. Razen izjem tu že prevladuje patriarhalna družba¹³, BDP je v večini teh držav (z izjemami) nižji kot v prvih dveh skupinah, prevladujoči veroizpovedi v tej skupini pa sta pravoslavje in islam.

Za tretjo skupino velja tudi, da se v nekaterih državah že pojavlja anomija¹⁴ (ki je izrazita v četrti in peti skupini držav), torej stanje, ko norme izgubijo pomen in so neučinkovite za širše ljudske množice, medtem ko v četrti in peti skupini, ni več ločnice med tveganjem in zavestjo. V teh državah je tveganje majhno, korupcija pa vse bolj (nižje po lestvici se gre) postaja način življenja in tudi sredstvo za preživetje. Predvsem države v peti skupini, kjer je najvišja stopnja korupcije, so strogo patriarhalne, pretežno islamske veroizpovedi in z nizkim ali zelo nizkim BDP-jem. V njih potekajo medetični spopadi oziroma državljanska vojna ali pa so kako drugače vpletene v oboroženi konflikt.

4 Razprava

Na podlagi zbranih in urejenih podatkov ter glede na razporeditve držav (mesto v grafu) sva izvedla podrobno primerjalno analizo, s katero sva primerjala tako države v isti skupini kot tudi države v različnih skupinah (glede na BDP¹⁵, povprečno izobrazbo v državi¹⁶, geografsko lego in patriarhalnostjo družbe ipd.). Analiza pokaže (seveda z izjemami) osnovne lastnosti, skupne državam v posamičnem območju:

¹³ Ne glede na to, da spada Italija med zelo razvite države (sploh severni del je industrijsko zelo razvit), pa je na njenem jugu zelo prisoten močan patriarhat. Kot je za patriarhat značilno, je tudi tam osnovna celica razširjena družina, ki mora poskrbeti za svoje člane. Tako se službe, privilegiji, razna dela, usluge ipd. pridobivajo na osnovi povezav (tudi družinskih) in poznanstev. Podobno velja tudi za Grčijo.

¹⁴ Durkheimova teorija anomije (Marks, 1974). Anomija je začasen položaj ali stanje, ki se pojavi med ljudmi, ko se družba razvija iz primitivne v moderno entiteto. Je posledica obsežnih znanstvenih, tehnoloških in družbenih sprememb. V takšnih prehodnih obdobjih bo prizadeta večina družbe, ne le redki posamezniki. Anomija se nanaša na porušene odnose med posameznikom in družbo.

¹⁵ Podatki so bili pridobljeni na spletni strani IMF (2015).

¹⁶ Podatki za primerjalno analizo so bili pridobljeni na spletni strani Svetovne banke (The world Bank, 2017).

– korupcija je povezana z višino BDP-ja (višji ko je BDP, nižja je stopnja korupcije),

– korupcija je povezana s stopnjo izobrazbe (višja ko je povprečna izobrazba, nižja je stopnja korupcije),

– korupcija je močno povezana z zemljepisno lego. Največ je je v Aziji (predvsem v osrednji Aziji), Afriki (severna in osrednja Afrika) in Južni Ameriki (glede na zemljevid Transparency International¹⁷),

– korupcija je močno povezana s prevladujočo veroizpovedjo v državi¹⁸,

– korupcija je povezana s svobodo v državi (osebna svoboda, svoboda govora, gospodarska svoboda ipd.), s spoštovanjem vladavine prava v posamezni državi, neučinkovitostjo javne uprave¹⁹, ki je pogosto tudi lokacijsko omejena ali pa že sama po sebi koruptivna,

– slabše ko je država uvrščena na lestvici, bolj je prevladujoča patriarhalna družba.

Ugotovitve torej kažejo, da obstaja povezava med korupcijo in njenimi negativnimi učinki, vendar pa se iz večine študij ne da ugotoviti, kaj je vzrok in kaj posledica. Ali je zaradi visokega BDP-ja majhna korupcija in obratno, se ne da neposredno ugotoviti, saj predvsem za ekonomske kazalnike velja, da je korupcija odvisna od njih, hkrati pa nanje tudi vpliva (Manzin, Bavec in Čurin, 2012). Prav tako je zelo težko trditi, da je povprečna nizka izobrazba posledica korupcije oziroma, ravno obratno, da je korupcija posledica nizke izobrazbe. Podobno velja tudi za vladavino prava in (ne)učinkovitost javne uprave. Ta soodvisnost bo v prihodnje zagotovo še predmet številnih raziskav, saj bomo lahko uspešni v boju proti korupciji le, če bomo poznali vzroke in jih začeli odpravljati.

Ugotovitve iz študije se ujemajo s Svensonovimi (2005) ugotovitvami, da je mogoče precej dobro prepoznati nekatere ključne, skupne gonilne sile, ki povzročajo korupcijo. Raziskovalec je tako opredelil, kaj je skupno vsem državam, ki spadajo med najbolj koruptivne:

- vse so države v razvoju ali v tranziciji,
- z redkimi izjemami so to države z nizkimi prihodki (tudi pri zaposlenih v javni upravi),

¹⁷ Zemljevid je dostopen na: http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016

¹⁸ Na lestvici Indeksa zaznave korupcije je med 26 najbolj koruptivnimi državami (na mestih od 151 pa do 176) kar 14 držav, ki so večinsko ali izključno islamske veroizpovedi. V preostalih se veroizpovedi prepletajo (islam, krščanstvo, animizem), le ena pa je uradno ateistična – to je Severna Koreja (O'Brien in Palmer, 1999).

¹⁹ V najbolj koruptivnih državah pogosto sploh ni središčne vlade in država kot taka obstaja samo na zemljevidu, oblast pa je v različnih pokrajinah v rokah lokalnih samodržcev ali milic (na podlagi vere ali sorodstva).

- večina držav ima zaprta gospodarstva,
- viden je vpliv religije (protestantske dežele imajo opazno najnižjo raven korupcije),
- nizka svoboda medijev,
- relativno nizka stopnja izobrazbe.

Podobne ugotovitve, kot so ugotovitve v tej študiji, so v svojih bistveno bolj ozko zastavljenih raziskavah podali tudi drugi avtorji. Tako Goel in Nelson (2005) ugotavljata močno povezanost med monetarno politiko in koruptivno aktivnostjo v državah. Države, ki imajo dobro reguliran finančni sektor in malo sive ekonomije ter črnega trga, so tudi manj koruptivne od držav, kjer velja nasprotno. Dimant (2014: 10) dobro razloži, da stopnja učinkovitosti javne uprave določa obseg morebitnega pojava korupcije. To učinkovitost pa določa kakovost predpisov in dovoljenj, neučinkoviti in nejasni predpisi lahko pomagajo pri pojavu korupcije. Allen, Qian in Shen (2015) v študiji ugotavljajo, da se slednja pojavi, ker je agencije, institucije in vlada ne morejo več učinkovito nadzorovati zaradi nezadostno plačanih uradnikov, to pa je težava predvsem v državah v razvoju, ki nimajo zadostnih davčnih prihodkov za ustrezno nagrajevanje lokalnih uradnikov.

Ugotovitve iz študije se delno ujemajo tudi z raziskavo Northa, Ormana in Gwina (2013), ki je pokazala, da so najmanj koruptivne države oziroma države, kjer je vladavina prava najmočnejša, pravzaprav države, ki so bile leta 1900 večinoma protestantske, najbolj koruptivne pa tiste države, ki so bile leta 1900 večinoma pravoslavne. Rezultati raziskave so potrdili, da je povezava med religijo in korupcijo na eni ter spoštovanjem pravne države na drugi strani, ne pa tudi, da je ta povezava vzročna. Ugotovitve se ujemajo predvsem v delu, ki potrjuje najnižjo stopnjo korupcije v protestantskih državah. Najbolj koruptivne so, glede na sliko št. 3, države z večinoma islamsko veroizpovedjo, zelo visoko pa so tudi države z večinoma katoliško veroizpovedjo, predvsem južnoameriške države (izjema glede vere je Severna Koreja, ki je uradno ateistična), in v tem se rezultati te študije tudi razlikujejo od splošnih ugotovitev.

Kar nekaj raziskav kaže tudi, da je patriarhalna družba bolj nagnjena h korupciji. Lee in Guven (2013) sta si v raziskavi *Vpetost v korupcijo: vpliv kulturnih vrednot in učinkov nalezljivosti na mikroravni* zastavila tudi vprašanje, ali so moški bolj koruptivni od žensk. Ugotovitve raziskave podprejo tezo, da so ženske manj dovzetne za korupcijo kot moški, in sicer še posebno v kulturah, ki od moških zahtevajo, da so ambiciozni, konkurenčni in materialno uspešni, saj ti dejavniki lahko bistveno prispevajo k neetičnim dejanjem. Podobni ugotovitvi sta tudi v obširni študiji, ki zajema 150 držav v Evropi, Afriki in Aziji, izvedla pa jo je Svetovna banka (Dollar, Fisman in Gatti, 2001). Sklep te študije je, da so ženske zanesljivejše in manj nagnjene h korupciji, te ugotovitve pa potrjuje tudi študija *Spol in korupcija* (Swamy, Knack, Lee in Azfar, 2001).

Skoraj vse raziskave zanemarjajo dejstvo, da so čisto na vrhu držav, ki so najbolj koruptivne, predvsem države, v katerih poteka ena od različnih oblik oboroženega spopada (državljska vojna, medplemenski spopadi, medverske vojne ali kakšna druga oblika agresije), kar pomeni, da je mir v državi predpogoj za uspešen boj proti korupciji. Kot najmanj koruptivne države se pojavljajo države, ki imajo na svojem ozemlju dlje časa trajajoč mir (večina že od druge svetovne vojne ali še dlje), kar potrjuje navedeno dejstvo.

Odgovor na korupcijo znova ni enoznačen, saj so nekatere države v boju z njo relativno kratkem času dosegle velike uspehe (Singapur, Estonija in Gruzija), nekatere pa se neuspešno borijo že daljše obdobje (najbolj znan primer je Italija). Vsekakor je prvi pogoj zagotovitev svobode (osebne svobode, gospodarske svobode, svobode govora, svobode tiska ipd.) ter demokracije in šele nato izobraževanje ter ozaveščanje ljudi²⁰. Pri tem pa ne gre za uvajanje demokracije zahodnega tipa, kot jo pozna naša kultura, saj se je že pogosto izkazalo, da je to, sploh s pomočjo vojske, povzročilo več škode kot koristi. Začeti je treba z uporabo dobrih praks držav, ki so si med sabo podobne (vera, navade, tradicija, etika in morala) in imajo pogosto tudi skupno zgodovino.

Slovenija glede na stopnjo korupcije spada v drugo skupino, za katero je značilno, da korupcija ni način življenja, ki bi omogočal preživetje, ampak omogoča dodaten zaslužek za izboljšanje življenjskega standarda (denimo boljši avtomobil, počitniška hišica, počitnice). Bolj kot t. i. drobna korupcija pa vzbuja skrb sistemska korupcija, ki se v Sloveniji pojavlja povsod in močno vpliva na življenje državljanov (na primer zdravstvo, šolstvo in sodstvo). Kot je bilo že omenjeno, se v

²⁰ Eno od zanimivejših možnih rešitev za znižanje stopnje korupcije ponuja Ariely (2012: 181), temelji pa na »teoriji razbitih oken«, ki sta jo leta 1982 opisala George Kelling in James Wilson v članku v reviji *Atlantic*. Članek se je ukvarjal z vzpostavljanjem reda v nevarnih mestnih soseskah. Avtorja rešitve nista videla v povečani navzočnosti policistov na ulicah, ampak drugje. Opazila sta namreč, da razbita okna v neurejenih soseskah, ki dolgo ostanejo nepopravljena, kar sama vabijo k dodatnim poškodbam iste stavbe in drugih v neposredni okolici. Tako se vandalizem širi in stopnjuje. Če namreč ne bo razbitih oken, ne bo spodbude za naslednje prekrške. Te teorijo je težko potrditi ali ovreči, toda njena logika je po Arielyjevem mnenju prepričljiva, zato predlaga, da se drobnih zločinov (v tem primeru pojavov drobne korupcije) ne sme prezreti, upravičevati ali zanemarjati, ker to bo le še povečalo težave. To po njegovem mnenju velja zlasti za politike, direktorje, javne funkcionarje in slavne osebe. Sicer se sprašuje, ali je nepravilno, da bi zanje veljali strožji standardi kot za običajne ljudi, toda zavedati se je treba, da imajo ljudje, ki so bolj pod drobnogledom, tudi večji vpliv na obnašanje gledalcev (in sledilcev), zato so posledice za družbo hujše, kadar grešijo oni. Na vse pojave korupcije, tudi na najmanjše bi se bilo torej treba odzvati takoj in brez milosti, saj je edini način v boju proti korupciji ničelna toleranca.

Sloveniji zaznava 12 od 13 kazalnikov, ki jih teorija našteva kot znak prisotnosti sistemske korupcije.

Dobovšek in Škrbec (2012) sta podobno potrdila v svoji raziskavi, saj sta ugotovila, da korupcija v Sloveniji vpliva na samo delovanje države, predvsem na doktrino pravne države, njeno delovanje in na način razmišljanja ljudi oziroma vzpostavljanja določenih vrednot. Največ korupcijskih ravnanj storijo ravno tisti, ki bi morali biti zgled pravnega in poštenega odnosa do zadev javnega pomena na vseh področjih družbenih odnosov in procesov (uradne osebe in funkcionarji).

Zdi se tudi, da ljudje marsikdaj korupcije niti ne prepoznajo, saj je zanje to že del vsakodnevnega življenja, nekakšna folklor (značilna za države v tranziciji), ti, ki zaradi tega bogatijo, pa niso deležni obsojanja, temveč občudovanja oziroma če se uporabijo Kantove (v Jager, 2015) ugotovitve iz leta 1764, sleparska premetenost se širi in postopoma vzpostavlja kot pravilo oziroma »maksima ravnanja«. Največji premetenci se pogosto prerinejo na najvišje položaje, množični mediji jih kujejo v zvezde in tako postajajo vzor mladim, ki jih starši in množični mediji vzgajajo v duhu »premetenega uspeha«. Kdor ne sledi tej maksimi, ker ne more (naivnež) ali noče (poštenjak) je predmet zasmehovanja.

Če povzamemo: več se moramo posvečati preventivnim dejavnostim in izobraževanju. Le če ljudi pripravimo do tega, da se začnejo zavedati, da so prav oni tisti, ki vse plačujejo oziroma so najbolj prikrajšani (na primer slabše ceste, dražje zdravstvo), namreč nastane kritična masa, ki vzpostavi ničelno toleranco do korupcije, in je zagotovljen uspeh v boju proti temu pojavu.

Literatura

- Allen, F., Qian, J. in Shen, L. (2015). *Corruption and competition*. Pridobljeno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2685219
- Ariely, D. (2012). *The (honest) truth about dishonesty*. New York: Harper Audio.
- Azfar, O. (2005). *Corruption and crime*. «Global corruption report». Pridobljeno na http://www.transparency.org/whatwedo/publication/global_corruption_report_2005_corruption_in_construction_and_post_conflict
- Beccaria, C. (2002). *O zločinih in kaznih*. Ljubljana: Pravna fakulteta; Cankarjeva založba.
- Becker, G. S. (1968). Crime and punishment: An economic approach. V N. G. Fielding, A. Clarke in R. Witt (ur.), *The economic dimensions of crime* (str. 13–68). London: Palgrave Macmillan.
- Blažek, S. (2011). Korupcija in gospodarska rast. V Š. Bojnec et al. (ur.), *Inovativnost, proizvodnja in management: Zbornik* (str. 407–414). Koper: Fakulteta za management.
- Buehn, A. in Schneider, F. (2012). Corruption and the shadow economy: Like oil and vinegar, like water and fire? *International Tax and Public Finance*, 19(1), 172–194.
- Chowdhury, S. K. (2004). The effect of democracy and press freedom on corruption: An empirical test. *Economics Letters*, 85(1), 93–101.
- Dimant, E. (2014). *The antecedents and effects of corruption – A reassessment of current (empirical) findings*. Pridobljeno na https://mpra.ub.uni-muenchen.de/60947/1/MPRA_60974.pdf
- Dobovšek, B. (2005). *Korupcija in politika*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve RS.
- Dobovšek, B. in Škrbec, J. (2012). Korupcija, grožnja slovenski (pravni) državi. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(1), 50–59.
- Dollar, D., Fisman, R. in Gatti, R. (2001). Are women really the »fairer« sex? Corruption and women in government. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 46(4), 423–429.
- Dreher, A. in Gassebner, M. (2013). Greasing the wheels? The impact of regulations and corruption on firm entry. *Public Choice*, 155(3–4), 413–432.
- Ewoh, I. A., Matei, A. in Matei, L. (2013). Corruption, public integrity, and globalization in South-Eastern European states. A comparative analysis. *Theoretical and Applied Economics*, 578(1), 7–34
- Goel, R. K. in Nelson, M. A. (2005). Economic freedom versus political freedom: Cross-country influences on corruption. *Australian Economic Papers*, 44(2), 121–133.
- Hough, D. (2017). *There's more to measuring corruption than Transparency International's annual index, just released*. Pridobljeno na https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2017/01/26/theres-more-to-measuring-corruption-than-transparency-internationals-annual-index-just-released/?utm_term=.350186f99f7f
- Huntington, S. P. (2005). *Spopad civilizacij*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- International Monetary Fund. (2015). *Report for selected countries and subjects*. Pridobljeno na: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/weorept.aspx?sy=2014&ey=2014&ssd=1&sort=country&sds=.&br=1&c>
- Jager, M. (2015). O sleparjih, dveh vrstah poštenjakov in vlogi države skozi Kantov »Poskus o boleznih glave«. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 66(3), 208–219.
- Johnston, M. (2005). *Syndromes of corruption: Wealth, power, and democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Karklins, R. (2002). Typology of post-communist corruption. *Problems of Post Communism*, 49(4), 22–32.
- Kasdin, M., Nichols, P. M. in Siedel, G. J. (2003). Corruption as a pan-cultural phenomenon: an empirical study in countries at opposite ends of the former Soviet empire. *Texas International Law Journal*, 39, 215–256.
- Kaufmann, D. in Gray, C. W. (1998). Corruption and Development. *Finance & Development*, 35(1), 7.
- Komisija za preprečevanje korupcije. (2010). *Letno poročilo za leto 2010*. Pridobljeno na <https://www.kpk-rs.si/sl/komisija/letnoporocila>
- Lee, W. S. in Guven, C. (2013). Engaging in corruption: The influence of cultural values and contagion effects at the microlevel. *Journal of Economic Psychology*, 39(24), 287–300.
- Manzin, M., Bavec, C. in Čurin, S. (2012). Odpornost na korupcijo – vzročno-posledični strukturni model. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(4), 281–290.
- Marks, S. R. (1974). Durkheim's theory of anomie. *American Journal of Sociology*, 80(2), 329–363.
- Meško, G., Hirtenlehner, H. in Bertok, E. (2015). Vloga samonadzora in zastraševanja v situacijskoakcijski teoriji (SAT) – slovenske

- študije v srednjih šolah. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 66(1), 33–43.
29. Meško, G., Eman, K. in Flander, B. (2016). Uvod. V G. Meško, K. Eman in B. Flander (ur.), *Oblast, legitimnost in družbeno nadzorstvo* (str. 13–20). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
 30. Mungiu-Pippidi, A. (2013). Controlling corruption through collective action. *Journal of Democracy*, 24(1), 101–115.
 31. North, C. M., Orman, W. H. in Gwin, C. R. (2013). Religion, corruption, and the rule of law. *Journal of Money, Credit and Banking*, 45(5), 757–779.
 32. O'Brien, J. in Palmer, M. (1999). *Atlas verstev sodobnega sveta (kartografsko gradivo)*. Ljubljana: Družina.
 33. Rus, V. (2001). *Podjetizacija in socializacija države*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 34. Smarzynska, B. K. in Wei, S. J. (2000). *Corruption and composition of foreign direct investment: Firm-level evidence*. Cambridge, MA: National bureau of economic research.
 35. Svensson, J. (2005). Eight questions about corruption. *The Journal of Economic Perspectives*, 19(3), 19–42.
 36. Swamy, A., Knack, S., Lee, Y. in Azfar, O. (2001). Gender and corruption. *Journal of development economics*, 64(1), 25–55.
 37. Tanzi, V. in Davoodi, H. (1998). Corruption, public investment, and growth. V H. Shibata in T. Ihori (ur.), *The welfare state, public investment, and growth* (str. 41–60). Tokyo: Springer.
 38. Tanzi, V. in Davoodi, H. R. (2000). *Corruption, growth, and public finances*. International Monetary Found. Pridobljeno na <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2000/wp00182.pdf>
 39. The World Bank. (2017). *DataBank education statistics – All indicators*. Pridobljeno na <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=Education%20Statistics>
 40. Transparency International. (2017). *Corruption perceptions index 2017*. Pridobljeno na <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
 41. Treisman, D. (2002). *Decentralization and the quality of government*. Department of Political Science, UCLA. Pridobljeno na <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/treisman/Papers/DecandGovt.pdf>
 42. United Nations Office on Drugs and Crime. (2013). *Poslovanje, korupcija i kriminal u BiH: Utjecaj mita i kriminala na privatna preduzeća*. Pridobljeno na https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Prevod_izvjestaja_BHS_fina_za_stampu_ispravljeno.pdf
 43. Uslander, E. M. (2005). *The bulging pocket and the rule of law: Corruption, inequality, and trust*. Pridobljeno na: <http://gvptsites.umd.edu/uslaner/uslanerbulgingpocketgoteborg.pdf>
 44. Uslander, E. M. (2008). *Corruption, inequality, and the rule of law: The bulging pocket makes the easy life*. Cambridge: Cambridge University Press.

Determinants that influence the rate of corruption

Štefan Šumah, M.A., Doctoral Student, Faculty for Commercial and Business Sciences, Slovenia.
E-mail: stefan.sumah@gmail.com

Edita Mahić, M.A., Doctoral Student, Faculty for Commercial and Business Sciences, Slovenia.
E-mail: edita.mahic@gmail.com

Corruption is a phenomenon that we encounter daily, and its negative influences on the economy and beyond (politics, judiciary, health care etc.) are well known and the subject of several studies. In this paper, we focus on the determinants that influence the generation of corruption or act as inhibitors. Analysis of the world countries, taking into account their ranking on the Corruption Perception Index, published every year by Transparency International, revealed the main determinants that influence the level of corruption in each group of countries. Moreover, similarities and differences between individual groups of countries were examined, with the intention to identify the determinants that influence the levels of corruption. The basic model of three determinants (risk, benefit, and perception), is based on merging several well-known and scientifically validated determinants that generate or reduce corruption or influence its rate in individual countries. Based on the corruption rate, five classes were identified, in which countries were classified and analyzed in order to identify common characteristics. In the discussion, the results of the study were compared with results of previous research, to determine the differences and discrepancies

Keywords: corruption, determinants, risk, benefit, consciousness

UDC: 343.352